

РЕЗЮМЕТА

НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА ГЛАВЕН АСИСТЕНТ Д-Р БОЙЧО СТОЙЧЕВ

На научните публикации на глас. д-р Бойчо Стойчев, катедра „ Бизнес администрация” при частно висше училище „Колеж по туризъм”- Благоевград за участие в конкурс за академичната длъжност „ доцент” в област на висше образование 3 Социални, стопански и правни науки по професионално направление 3.7 „ Администрация и управление” научна специалност Икономика и управление (Теории за развитие и стопански форми), обявен за нуждите на катедра „ Бизнес администрация”при „ Колеж по туризъм”- Благоевград в ДВ. бр.86 /01.11.2016г.

Монографии

1. Ордолибералната теория и практика - част първа.

Монографичният труд е опит да се даде отговор на един въпрос, който все още не е намерил окончателно решение в страните от Източна Европа.

Осъщественият преход от централно управлявана икономика към разменна не даде очакваните положителни резултати. Безусловно в тези страни се формираха пазарни отношения, но през последните две десетилетия стандартът на живот на основната част от населението в тези страни, вместо да се повиши в резултат на осъществените промени рязко се влоши. Това с особена сила важи за страните осъществили промените с помоща на шоковата терапия.

Закономерно възниква въпросът, дали избраният път за осъществяване на промените и построения стопански модел е верния път или въобще ориентацията към „пазарния фундаментализъм” към либералните ценности е верният избор , тъй като световната практика познава и други успешни стопански системи и прийоми за излизане от критични ситуации. В тази връзка особено силно вниманието се привлича от ордолибералната теория и практика. Реализирано успешно трансформацията на една тоталитарна икономика към пазарна, тя е привлекателен пример от реалния свят и това определено провокира вниманието към нея. В тази връзка в монографичния труд:

1. се анализират и излагат основните елементи на ордолибералната методология и теория;

1. Очертават се пътищата за нейното практическо приложение;
2. Открояват се функционалните възможности и предимства на създадения стопански модел от ордолибералната теория;
3. Анализират се необходимите предпоставки, условия и сили за нейното практическо приложение.

Особен акцент е поставен и върху фундаменталното разбиране на ордолиберализма, че успешното реализиране на теоретичните постановки, може да бъде постигнато само с отчитане на особеностите на конкретната стопанска действителност.

Решаването на така поставените задачи е осъществено в три глави, от които е формиран монографичния труд.

В първа глава се акцентира главно върху методологията на Фрайбургдскат школа. Изходна позиция, фундаментът върху който се осъществява анализа на методологията на ордолиберализма е разбирането, че той създава своя собствена методологическа система, чийто основополагащ принцип е разбирането, че проблемите от действителността винаги определят метода. Подобно разбиране неминуемо насочва вниманието към основните принципи на „ Ордо- манифест” , публикуван през 1936г. Техният анализ води до извода, че те дават детайлна характеристика и насоченост на основополагащият принцип. Тази тяхна възможност е определена от факта, че те насочват вниманието на анализа към разкриване на причинните връзки в протичащото ежедневие, разглеждано като едно цяло съставено от множество отделни икономически проблеми. Разкриването на същността на тези проблеми се осъществява с формулирането и задаването на фундаментални въпроси. Закономерно тези основни принципи водят до изработването на икономическа конституция, която организира икономическата сфера.

Тези принципи очертават основните параметри на ордолибералната методология. Нейната детайлна разработка, осъществена от Валтер Ойкен, се релизирана с богат набор от научни методи за анализ. В резултат на проведеното изследване са открити с доминиращата си роля историческият, количественият, системният, индуктивният методи, като се подчертава, че те предават качествен характер на сравнителния анализ проведен от Ойкен и му позволяват да разкрие устойчивите и системообразуващите институти, в рамките на които протичат икономическите процеси. Подчертана е в този аспект и ролята на широкия набор от дисциплини- икономика, философия, социология, психология, политология и др., което позволява на ордолибералната методология да навлезне в интердисциплинарната сфера на анализ като се разглежда взаимодействието на политиката, културата , идеологията. Направен е и извода, че построеният от тези елементи аналитичен апарат, придава на методологическата система определен динамизъм, който ѝ позволява да осъществява оптимален анализ на бързо променящата се среда. Посочен е и друг фактор, който осезаемо повишава нейните аналитични възможности, а именно сръмежът към постигане на инвариантност на анализа. В ордолибералната теория това е постигнато с помоща на непреходни стопански форми. Те играят фундаментална роля в ордолибералната методология и теория. Този момент е осезаемо открит в първа глава като:

На първо място е разгледана ролята и мястото на стопанския план в ордолибералната теория като основен градивен елемент на стопанската форма.

Второ, подробно е изложена и анализирана същността на чистите стопански форми- на стопанството с централизирано управление и на разменното стопанство.

Трето, разгледани са чистите форми, в които се реализират двете идеално-типични стопански системи.

Четвърто, показани са възгледите на Ойкен за паричните форми и паричните системи, като е подчертан факта, че свойството да придава на системата целокупност, с балансираност, хармоничност, притежават паричните системи.

Фундаменталната роля на чистите форми в ордолибералната теория е аргументирана и с тяхната роля в съчетаването на историческият и логическият подходи, както и в изграждането на тяхна основа на морфологическия апарат на тази теория.

В тази първа глава е анализиран и изложен възгледа на ордолиберализма за връзката между стопанската форма и стопанския процес. Ясно е открито значението, което ордолиберализма отдава на стопанската форма. Подчертано е, че в този пункт ордолиберализма се разграничава категорично от неолиберализма. Последният съсредоточава анализа върху стопанския процес, приемайки пазарната форма за оптимална даденост, докато ордолибералната теория подчертава определящата роля на стопанската форма спрямо стопанския процес. Вземайки под внимание и въздействието, което процесът упражнява върху формата.

В първа глава детайлно са анализирани аргументите формиращи тази основна постановка в ордолибералната теория.

На първо място е показана фундаменталната роля на стопанската форма на базата, на която се тръгва в търсенето на отговори за преодоляване на предизвикателствата в икономическата теория.

Второ, очертани са ролята и значимостта на стопанския процес, което е постигнато с детайлно анализиране на факторите които го формират, а именно даденостите на плана.

В първа глава е отделено значително място и на друг централен пункт в ордолибералната теория, въпросът за елементите конституиращи стопанската форма. Анализирани са аргументите определени като такива стопанският план и паричните системи. Посочено е, че те са фундаментът, който позволява на Фрайбургската школа да премине към следващата фаза на научното търсене, а именно търсенето на оптимален стопански модел, гарантиращ социална надеждност и социална справедливост, а именно конкурентния порядък.

В глава втора на монографичният труд се анализират и излагат теоретичните възгледи на ордолиберализма за преход от централно управлявана икономика към разменна и принципите и силите, които конструират конкурентния порядък. Отделено е особено внимание на факторите определящи конкурентния порядък като оптимален стопански модел. На първият етап на изследването вниманието е насочено към анализа и изводите който Ойкен прави на теорията и практиката *Laissez-faire* и на централно оправляваната икономика. Посочени са аргументите довели до становището, че тези стопански системи не дават възможност за оптимално функциониране на икономиката. Проследен е и детайлният анализ довел до формирането на тези аргументи.

Особено внимание е отделно на проведения от Ойкен анализ на механизма на функциониране на централно управляваната икономика. Това засилено внимание е провокирано от факта, че процеса на този анализ той разработва теорията за преход от централно управлявана икономика към разменна и по конкретно теорията на „шоковата терапия”. Детайлно са изложени основните елементи на тази теория.

На първо място е показана ролята на инвестициите за функциониране на централно управляваната икономика.

Второ, ролята на парите за непрекъснатите инвестиции и за реализиране на произведените стоки в един режим на „хронично недоснабдяване”, тяхното място за поддържане хода на икономическия процес.

Трето, възможността чрез елиминиране на огромната парична маса, натрупана в домакинствата и касите на предприятията, да се осъществи прехода от централно управлявана икономика към разменна.

Посочено е, че Ойкен акцентира в скучая върху един от системообразуващите елементи на стопанската форма- паричната система, като това не изключва и възможността за преход на базата на другия елемент, стопанския план. Последната неминуемо довежда до една от основните постановки на ордолиберализма, че стопанските решения трябва да бъдат съобразени с конкретната икономическа ситуация. С анализа на методиката на прехода завършва първия етап.

Във втора глава като следващ етап логично се очертава анализа и изложението на възгледите на ордолиберализма за създаване на оптимална стопанска форма. Проследен е пътя на нейното теоретично конструиране. Констатирано е, че тя е създадена с помоща на субективния подход, чийто елементи присъстват в редица принципи, на които се изгржда модела на конкурентния порядък. В тази връзка е посочено, че икономическите процеси се разглеждат от Ойкен като продукт на човешкото съзнание и воля и се отхвърля всякаква възможност „за неизбежно развитие”. С помоща на субективния подход Ойкен очертава основните направления в които ще се осъществи конструирането на желанния стопански порядък. Конкретното очертаване на неговите параметри и елементи, в процеса на анализа е установено, че се постига с помоща на системният подход. В резултат на проведенния анализ са констатирани четири етапа през които минава разработването на теоретичния модел на ордолиберализма.

На първо място Ойкен формулира проблема, които е обект на неговото внимание- промените в стопанската структура, в стопанското ежедневие определени от протичащия процес на индустриализация. Определя се и целта, която трябва да се постигне, в резултат от проведенния анализ- създаване на стопански порядък достоен за човека.

Вторият етап на изследването обхваща структурния анализ на познатите стопански порядки. Показана е и целта която се преследва на този етап, а именно разкриване на общото при многообразните стопански форми на разменното стопанство и изследване на стопанския процес с цел разкриване на факторите и правилата, които го регулират. Обект на внимание е и разкриването на структурата на стопанския порядък. На този етап се изследва и влиянието на външната среда, чрез анализа на взаимовръзките на стопанския порядък с обществените порядки, и влиянието което оказва външната търговия върху стопанския порядък.

Като трети стадии на анализа е определена подготовката на избора на възможни варианти. Посочва се, че Ойкен изключва въобще като вариант за избор на модел,

възможностите които предлага централно управляваното стопанство и насочва своето внимание към разменното стопанство, и възможностите *laissez – faire*.

Четвърти етап- конструиране на оптималния модел изведен е на преден план възгледа на ордолиберализма за безспорните предимства на пазарното стопанство и по конкретно на една от неговите форми- конкуренцията. Същевременно е направен анализ и разграничаване на понятията в „ съвършенна конкуренция” на неокласическата школа, спонтанна и неограничена конкуренция (*laissez – faire*) и „ пълна конкуренция” ползвана от ордолиберализма. Акцентирано е върху мнението на Ойкен, че пълната конкуренция в индустриалния свят трябва да се устрои и нейното функциониране е възможно в условията на определен стопански порядък- конкурентния порядък. Разгледани са и фундаменталните постановки на които може да възникне конкурентния порядък- либералните стопански принципи, чиято значимост се пречупва и интерпретира в условията на индустриално развитие; волята за свобода на индивида, която е източник на енергия за поддържане и функциониране на конкурентния порядък; системообразуващата роля на интердепенцията на социално-икономическите порядки; преодоляване на тестните рамки на либералното разбиране за ролята, мястото на държавата в стопанската сфера.

Проследен е и пътя и възможностите които очертава ордолибералната теория за реализацията на тези постановки и възникването на конкурентния порядък. Те са определени две групи принципи: Конституиращи принципи- механизъм на цените; отворени пазари; собствеността; свободата на сключване на договори; отговорност; неизменност на икономическата политика; единство на конституиращите принципи.

Същността и ролята на всеки от конституиращите принципи в формирането на конкурентния порядък е анализирана и детайлно изложена. Особен акцент е насочен и детайлен анализ е проведен на неизменността на икономическата политика. Този интерес е провокиран от значимостта на критерия. Определящ непосредствено стопанската конюнктура, чрез инвестициите той е решаващ за функционирането на стопанската форма. За по - осезаемо на решителната роля на този принцип в ордолибералната теория е направена съпоставка с Кейнсиянската трактовка на проблема. Посошени са сходните възгледи по проблема- стремеж за постигане на висока инвестиционна активност, и това което ги разграничава- пътищата за постигане на тази цел. Кейнс възлага на държавата регулирането на този процес, докато Ойкен постига инвестиционната активност чрез конкурентния порядък, механизма на цените.

Регулиращи принципи- те са разгледани като принципи които определят мащабите на държавната намеса в системата на конкурентния порядък. Открити са двете основни задачи които те изпълняват:

Първо, да регулират структурите на конкурентния порядък и предотвратят появата на чужди форми на този порядък.

Второ, да коригират слабите страни на пълната конкуренция.

Направен е изводът, че тези принципи очертават границите на държавната намеса в стопанската сфера.

Във втора глава са разгледани и силите, които установяват конкурентния порядък. На първо място е подчертано, че този порядък не възникна естествено, а се установява. Вниманието основно е съсредоточено върху ролята на държавата за формирането на конкурентния порядък. Анализирани и изложени са разбирането на Ойкен за силна държава, и границите на нейната намеса в стопанската дейност в обществото.

Първо, държавата трябва да може да разпуска икономическите групировки;

Второ, нейната дейност трябва да бъде насочена към създаване на формите на икономическия порядък, а не към регулиране на икономическия процес.

Освен ролята на държавата като сила установяваща конкурентния порядък са разгледани и ролята и мястото на науката и църквата в този процес.

В заключение е направен извода, че конкурентния порядък е фундамента върху които може да се построи социално-икономически модел достоен за човека.

В трета глава са разгледани теоретичните разработки на ордолиберализма касаещи социалната сфера. Анализът е насочен главно върху възгледите на Ойкен и Мюлер-Армарк по въпроса. Акцентирано е върху разбирането, че теорията на Мюлер-Армарк за социалното пазарно стопанство е по-нататъшно развитие на ордолибералната теория. Тази теза е аргументирана чрез разкриване на общите моменти в разработките на тези автори.

На първо място, целта и на двата теоретични модела е оптимално решаване на социалните проблеми.

Второ, разрешаването на проблема се търси във възможностите на либералните ценности.

Трето, частната собственост се разглежда като фундамента върху които трябва да протича социално-икономическия процес. Но за да функционира оптимално частната собственост трябва да бъде укротяван нейният инстинкт към концентрацията.

Четвърто, държавата активно се намесва в социално-икономическата дейност, но тази намеса е в рамките на конформния пазар.

Очертани са и различията в теориите на конкурентния порядък и на социалното пазарно стопанство. Ойкен разрешава социалните проблеми на базата на „механичното“ действие на конкурентния порядък и „козметични“ намеси на държавата в социалната сфера. За Мюлер-Армарк и двете сфери стопанската и социалната са с еднаква значимост и са диалектически свързани.

Различията са значителни и в техните икономически възгледи. Мюлер-Армарк вижда в регулирането на конюнктурата от страна на държавата, подобно на Кейнс, необходимо условие за социален просперитет. Различни са и измеренията на държавното участие в двете концепции. При социалното –пазарно стопанство присъствието на държавата е изключително по мащабна.

Констатирани са и разминавания в техните възгледи по проблемите за свободата, отговорността, сътрудничеството, динамиката на моделите и др.

Въз основа на изложеното в тази глава е направен извода, че е разработени с определена практическа насоченост, теориите на конкурентния порядък и на социалното пазарно стопанство предоставят на социално-икономическата политика идеи и пътища за постигане на социален просперитет. Те с основание могат да бъдат разгледани като „програма” за преминаване от централно управлявана икономика към пазарна, в която е разработен механизма на промяната, както и принципите на установяване на конкретен пазарен модел. В тази „програма” ясно е очертана ролята на държавата като сила, установяваща порядъка, като решаващ фактор за постигане на хармония в обществото. Очертани са и мащабите на държавната намеса. Тя е в рамките на конформния пазар. Държавата трябва да разработи и утвърди правилата на стопанско поведение и активно да ги провежда в живота, като не се намесва пряко в стопанския процес.

2. Набор от статии със монографичен характер на тема: смесена икономика

Монографичният характер на статиите е определен от единната тематика разглеждана в тях. Комплексният характер при структуриране на съдържанието на статиите и тяхната обща насоченост консолидират тази определеност. Обект на анализ в отделните статии е ролята и мястото на държавата в стопанската дейност в обществото. Проблемът има своя история и играе важна роля в икономическата теория. Той е обект на разгорещени дискусии, чиито граници варират от пълното отричане на присъствието на държавата в стопанската сфера, до нейното превръщане в основен фактор, регулиращ стопанския процес. Статиите хвърлят в значителна степен светлина върху проблема, давайки отговори на редица въпроси от първостепенно значение, които биха могли да насочат внимание на специалистите към неговата история, развитие и същност. Подредени и разгледани в хронологичен порядък статиите формират единство, което може да бъде постигнато от съчетаване на историческото и логическото развитие на процеса на държавна намеса в стопанската дейност.

В тези статии се откроява разбирането, че същността на смесената икономика се определя от пропорцията държавно регулиране- пазарен механизъм. В тях може да бъде проследено движението на тази пропорция през отделните етапи на стопанското развитие и особеностите на държавното присъствие, което придава допълнителни аргументи за монолитността на материалите разглеждани в набора от статии.

2.1. Франсоа Кене - началото на идеята за смесена икономика

В статията „Франсуа Кене - началото на идеята за смесена икономика” е разгледана възможността и направен опит да се аргументира възгледа, че физиократическата школа в своите теоретични разработки е една от първите, които се сблъскват с проблема и очертава насоките на формиране на концепцията на смесена икономика. Разгледа е своеобразното развитие на процеса в опита на физиократическата школа да съчетае елементите на държавно регулиране с либералните стопански принципи. Този аспект е показано, че елементите на системата на смесената икономика в тяхната теория не са резултат на задълбочен анализ на проблема, а по скоро са продукт на техния стремеж за провеждане на реформи във френското общество. В стремежа си да усмисли една формирала се ситуация при която

стария свят си е отишъл, а новия не е формиран, физиократите създават от методологическа гледна точка, един противоречив модел, който се опитва да свърже двата свята на теодалната регламентация и боржуазния либерализъм. Към перфектно формирания пазарен модел еkleктично са добавени регулативни елементи, касаещи сферите на земеделието, финансите и на индустриите. Намесата на държавата в стопанския процес е ясно подчертана. Този факт в значителна степен променя същността на пазарния модел на физиократите и поставя въпросът за неговата същност. Разгледан през призмата на критериите определящи същността на смесената икономика, моделът на Кене, в който се съчетават институционални регулативни принципи с пазарни, и ясно се очертава като модел на смесена икономика от етатичен характер.

2.2. Джон Ст. Мил- за държавата

Статията „Джон Ст. Мил- за държавата” хвърля допълнителна светлина върху проблема за развитието на теорията на смесената икономика. Акцентът е върху възгледа на Мил, че за оптималното функциониране на пазарният механизъм са необходими промени. В организацията на икономическата дейност на обществото. Анализирани са причините за формирането на тази позиция на Мил и пътищата които той очертава в тази посока. В този аспект е разгледана позицията на Мил за необходимостта от нарастване на присъствието на държавата в социално-икономическия живот и нейната роля за провеждането на реформи. Анализирани са и предлаганите реформи от Мил, като се подчертава неговата позиция, че те трябва да се провеждат основно в сферата на обръщението, съобразени с либералните стопански принципи. Посочени са и функциите, които държавата трябва да изпълнява според Мил: задължителни функции- защита на личността и собствеността, събиране на данъци и т. н.; незадължителни функции- законова уредба върху правото на наследство.

В статията е открояна ролята на държавата, която възлага Мил, както при осъществяване на реформите, така и при функционирането на модела.

2.3. Алберт Шефле и неговите възгледи за държавата

В статията „Алберт Шефле и неговите възгледи за държавата” е направен опит да се изложат възгледите на Шефле за социално-икономически реформи, за формирането на ново обществено устройство- социализма, при които осезаемо нараства държавната намеса в икономическия живот. Очертана е базата, на която ще се осъществи тази примяна- трансформирането на частната собственост в колективна. Посочено е, че трансформирането Шефле разглежда като еволюция, която е продължителна и е резултат от борбата между конкуриращи се капитали. Посочени са и причините, които той сочи като аргументи за промяната на собствеността и нарастване на държавното участие в стопанската дейност в обществото. Анализирани са и изчерпателната характеристика, която Шефле прави на новото обществено устройство. Акцентирано е върху факта, че според Шефле социализма не е предела на частната собственост. Личните потребности при социализма ще се удовлетворяват на базата на частната собственост, на пазарен принцип, а колективната собственост ще решава обществените потребности. Анализирани са и новите функции, които според Шефле държавата трябва да осъществява.

Първо, трябва да осигури и запаси свободата на избора.

Второ, да организира стопанската дейност на базата на статистически сведения, като премахне анархията на капиталистическото производство.

Трето, да осъвършенства стопанската дейност на обществото като трансформира капиталистическата конкуренция в съревнование на труда.

Четвърто, да изгради система, която справедливо да стимулира личния интерес.

Пето, да създава условия за повишаване на икономическата активност.

Шесто, да унищожи частните монополи.

Седмо, да осъществи промени в съществуващата система на частния кредит, лихвата, наема и т.н.

Напрашен е извода, че предлагайки модел на нова стопанска система, която съчетава най- доброто от частната инициатива и предимствата на колективната собственост, а Алберт Шефле дава насоки за развитие на теорията за смесена икономика.

2.4. Възгледите на Вернер Зомбарт за ролята на държавата в стопанската сфера

В четвъртата статия „Възгледите на Вернер Зомбарт за ролята на държавата в стопанската сфера”, е акцентирано върху теоретичните основи на предлаганите мероприятия за реформи от Зомбарт, водещи до формиране на модел на смесена икономика. Определени са и характеристиките на този модел и неговата специфичност. В статията ясно е подчертано, че възгледите на Зомбарт за социални реформи се вметват в традиционните за германската икономическа теория, разбирания за стопанството като колективна, интегративна система, в която двете форми на собственост- държавната и частната намират място и си съдействат за усъвършенстване на стопанския процес. Но същевременно е оформено становището, че при Зомбарт използването на историческия подход се откроява с особена дълбочина, което съчетано с неговата трактовка на духа, реда и техниката, като основни характеристики на стопанската система, му позволяват детайлно да изследва последната, отчитайки конкретните условия на нейното развитие. Зомбарт поставя в центъра на своите теоретични разработки в стопанската система с нея аргументира държавното присъствие в стопанския живот.

В статията са разгледани и са поставени възгледите на Алберт Шефле и Вернер Зомбарт за присъствието на държавата в стопанската сфера. Посочени са техните аргументи за активната намеса на държавата в стопанския процес. За Шефле присъствието на държавата е свързано с формирането на колективната собственост, докато Зомбарт аргументира нейното присъствие със стопанската система.

В резултат на направения анализ на техните възгледи за смесена икономика е направен извода, че модела на Зомбарт безспорно притежава редица предимства пред този на Шефле, и те осезаемо са резултат от времевата разлика на реализирането на техните творчески идеи.

2.5. Ролята на държавата в модела на Кейнс

В петата статия „Ролята на държавата в модела на Кейнс” се анализира в редица постановки в теорията на Кейнс, които аргументират тезата, че предложенията от него стопански модел носи чертите на модел на смесена икономика. Аргументите се търсят в пътищата, мащабите и принципите на държавна намеса подчертани от Кейнс. За фундаментална позиция при анализа е приет възгледа на Кейнс за държавата, като икономически институт. В този принцип на Кейнс се открива възможността за сътрудничество на обществената власт с частната инициатива.

Обект на анализа са и конкретните принципи на реализиране на държавата, като икономически субект, предлагани от Кейнс. Разгледани са възможностите на мултипликатора, като инструмент за пряко регулиране на икономиката и за планиране и прогнозиране на нейното развитие. Ролята и взаимовръзките на независимите и зависими променливи.

В статията е отделено и значително място на основните принципи на базата, на които се построява кейнсианският модел. Въз основа на анализирания материал е направен извода, че внесените от Кейнс нови штрихи в съществуващата икономическа организация в обществото ѝ придават нов вид и променят в значителна степен нейната социална същност. В икономическата теория се очертава конструкцията на едно ново образование- държавно регулирана пазарна икономика със социална ориентация. Подчертава се възможността за практическа приложимост на модела, като важно негово преимущество, тъй като редица от принципите разработени от Кейнс, са фактически проверени и довели до положителни резултати в „новият курс”, на президента Рузвелд.

2.6. Относно теорията на конкурентния порядък

В последната от статиите „Относно теорията на конкурентния порядък” вниманието е насочено към възможностите на държавата да установява конкурентна среда и да поддържа нейното функциониране. Обект на внимание отново са мащабите на взаимодействието на институционалното регулиране и пазарните принципи. Анализират се същността пътищата и силите осъществяващи конкурентния порядък както и последствията от неговото действие.

На първо място са определени елементите от които се изгражда конкурентния порядък. На второ място, необходимите принципи за неговото конструиране. На трето място, необходимите принципи за неговото функциониране. Четвърто, анализирано е виждането на ордолиберализма за силите осъществяващи конкурентния порядък.

В тази връзка е подчертано решаващата роля на държавата за конструирането и функционирането на модела. Подчертано е, че държавата не се намесва пряко в стопанския процес, нейната роля се свежда до формирането на конкурентния порядък и до създаване и поддържане на необходимите условия за неговото функциониране.

Направен е и извода, че интересът към темата се дължи на факта, че разработения от Фрайгбудската школа модел е балансиран и комплексен модел за осъществяване на стопанска дейност, и той позволява да бъде ефективно използван икономическия потенциал. В него са заложили основите на икономическа концепция която може да послужи, като фундамент за разработване на дългосрочна икономическа концепция.

Като важно предимство на модела е посочено, че той е тестван на практика при прехода на Германия по централно управлявана икономика към пазарна, през 50-те години на минали век и успешно е доказал своите възможности.

На фона на предишните статии, подчертаващи значимото присъствие на държавата в стопанската сфера, в статията за конкурентния порядък се разглежда възможността и необходимостта от ограничаване на държавната намеса, което дава ново измерение на въпроса за смесената икономика.

Студии

1. Законът за предимственото нарастване на производството на средствата за производство в НРБ за периода 1970-1984г. и тенденции до 2000 година

В студията се анализира действието на закона за предимственото нарастване на средствата за производство за петнадесет годишен период в условията на интензификация на икономиката на НРБ. Движението на средствата за производство се разглежда в два аспекта:

Първо, на базата на производството в рамките на стопанството на НРБ;

Второ, отчита се и влиянието на външно търговския стокообмен в формирането на ресурсите от средство за производство.

Проследява се темпът на ръст на средствата за производство и предметите за потребление, тяхното съотношение. Показва се, че промишлеността се явява основен производител, а също и потребител на средствата за производство в разглеждания период. Установено е също така, че за този период в резултат на външно търговския стокообмен се увеличават преди всичко предметите на труда. Подчертава се, че през периода възниква тенденция водеща към сближаване на темповете на ръст на двете подразделения

Особено внимание се отделя на тенденциите в развитието на първо и второ подразделение в периода до 2000 година. На базата на съществуващите зависимости между средството за производство и измененията в ефективността на производството се прави опит да се прогнозира тяхното развитие. Прогнозирането на развитието на двете подразделения се осъществява на базата на детайлно проследяване на определящото развитие на производствените фактори. Това е осъществено на базата на предложението от А. И. Нотким метод за определяне ефективността на производството. За целта той е модифициран от нас, с помощта на производствената функция на Коб- Дъглас. Разработени са три концепции касаещи повишаването на ефективността на производството. В резултат на проведеното изследване и направен извод, че се създават

възможности за развитие на двете подразделения с еднакви темпове или даже с изпреварващи темпове на второ подразделение през втората половина на 90-те години.

2. Относно методологията на ордолибералната школа

В студията е направен опит да се анализира и изложи методологията на Фрайгбурдската школа, разработена от Валтер Ойкен. Интересът към нея е провокиран в няколко направления:

Първо, новаторския характер на тази методология определен от радикалните промени на фундаментални икономически постановки, чиито мащаб е ограничен единствено от рамките на икономическата наука;

Второ, огромните анализаторски възможности на създадения методологичен апарат, позволяващ дълбоко проникване в стопанското ежедневие;

Трето, практическата приложимост на конструирания стопански модел на конкурентният порядък, на базата на ордолибералната методология;

Четвърто, тестван на практика през 50-те години на миналият век моделът на Ойкен убедително показва своите положителни възможности при преминаването от централно управляема към централна икономика в Германия.

Основополагащите принципи на методологията на Фрайгбурдската школа са формулирани в публикувания през 1936г. „ордо-манифест”. Подчертано е, че нейната детайлна разработка е осъществена от Валтер Ойкен.

В студията като изходен пункт на изследване е приета постановката на Ойкен, че за преодоляване на стопанските проблеми икономическата наука трябва да се насочи към икономическата действителност, като анализира ежедневната практика и разкрива взаимовръзките в нея. Акцентирано е върху апарата който е използван за решаване на така поставената задача. Спомоща на точковия анализ и ползването на традиционния подход на историческата школа, формулиран е и задаване на въпроси, Ойкен успява да надникне дълбоко в същността на икономическите явления. Показано е, че прибавяйки към тези аналитични инструменти възможностите на абстрактния подход, той открива общо валидни стопански форми, които му позволяват да анализира стопанския порядък и стопанския процес.

В студията са открити и специфичните моменти в методологията на Ойкен. Акцентиращ се върху особения характер на анализа осъществен от Ойкен. В процеса на анализа на конкретните проблеми се открояват елементите на методологичната система. Същевременно се очертават техните аналитични възможности, намиращи изражение в степента на разрешаване на поставените задачи. Подчертава се, че очертавайки структурата на своята методология Ойкен същевременно пристъпва и към практическо решаване за изграждане на една теоретична система. С помощта на индукцията той успява да подреди отделните елементи в стойна конструкция.

Подробна конкретика обаче не изключва възможността да се направи опит за най-общ поглед в неговата методология. В студията е показано, че Ойкен разработва своята теория, ползвайки богат набор от научни методи за анализ. Пред тях се

открояват с доминиращата се роля историческият, количественият, системният, индуктивният методи, които придават качествен характер на сравнителния анализ, осъществен от Ойкен и му позволяват да разкрие устойчивите и системообразуващи институти, в рамките на които протичат икономическите процеси. Разработената методология се основава на широк набор от дисциплини- икономика, философия, социология, психология и др., което позволява на научното търсене да навлезне в интердисциплинарната сфера на анализ, като се разглеждат взаимодействието на политиката, културата, идеологията. Като предимство на методологията на реда е посочен факта, че в нея е заложено разбирането на Ойкен за необходимостта на научното изследване да бъде освободено от субективизма и идеологията.

В студията са разгледани ролята и мястото на основните постулати на класическия либерализъм в методологията на Ойкен. В този аспект се подчертава значението на частната собственост, свободата на ценообразуването, стабилността на паричното обръщение, свободата на избора, ограничената държавна намеса в стопанския живот, като фундаментални постановки в методологията на ордолиберализма.

В заключение се подчертава, че методологическият апарат разработен от Ойкен, притежава необходимия потенциал за задълбочен анализ на стопанските явления и за ефективно решаване на икономическите проблеми.

Статии в научни списания

1. Пропорцията средство за производство- предмети за потребление

Обект на изследване в статията е зависимостта на пропорцията средства за производство- предмети за потребление от типа на възпроизводствения процес. Основополагащата идея върху, която се гради анализа, е че, въздействието на типа възпроизводствен процес върху пропорцията не е пряко, а се осъществява посредством факторите определящи пропорцията средства за производство- предмети за потребление. Като такива са определени: темповете на икономически растеж; фронт натрупване; материалоемкостта на производството; фондоемкостта на производството.

Тези фактори и тяхното въздействие върху движението на пропорцията са анализирани и са направени съответните изводи.

При разглеждане на въздействието на темповете на икономически растеж върху пропорцията се констатира, че тази връзка е функционална и, че темповете на нарастване на продукцията диктуват мащабите на измененията в двете подразделения. Колкото по-високи са темповете на икономически растеж, толкова по-високи са при равни други условия темповете, с които първо подразделение изпреварва второ подразделение. Анализът е задълбочен като е разгледано въздействието на интензивните и екстензивните фактори върху темповете на икономическия растеж.

Осъществен е и анализ на темповете на икономически растеж и тяхното въздействие върху пропорцията средства за производство- предмети за потребление за периода 1949-1988 година в НРБ.

Ролята на фонд натрупване за формиране на пропорцията средства за производство- предмети за потребление е анализирана като се приема, че натрупването е основен фактор за разширяване на производството и до колкото той съдържа основно средства за производство, стимулира растежа на първо подразделение. Разгледани са факторите, които въздействат върху движението на фонда, като е акцентирано върху ролята на ефективността на производството.

Анализирана е ролята на фонд натрупване за формиране на пропорцията за периода 1958-1988 година в НРБ. Направен е извода, че фонд натрупване през разглеждания период е стимулирал производството на средствата за производство.

Въздействието на материалоемкостта върху пропорцията се приема, че е резултат от особеностите на нейното движение, определени от научно-техническия прогрес т.е. характерът и особеностите на материалоемкостта като фактор, определящ нарастването на средствата на производство зависят от типа на възпроизводствения процес, в чиито условия се формира тя. Направеният анализ за движението на материалоемкостта на производството в НРБ за периода 1970-1988г., сочи, че те е благоприятствала за нарастването на средството за производство.

Ролята и мястото на фактора фондоемкост на производството в развитието на пропорцията средства за производство- предмети за потребление е разгледана от позицията, че изразявайки съотношението между фондовъоръжеността на труда и неговата производителност, тя е един от основните фактори за изменението на пропорцията първо и второ подразделение. Акцентирано е, че между фондоемкостта и двете подразделения съществува взаимодействие, което се определя от типа на възпроизводствения процес.

Анализирано е въздействието на фондоемкостта върху първо и второ подразделение за периода 1970-1988г., в стопанството на НРБ. Върху основата на изследването на фондоемкостта през този период е направен извода, че тя е съдействала за изпреварващото нарастване на средствата за производство.

Въз основа на анализа на въздействието на отделните фактори върху пропорцията средства за производство- предмети за потребление е направен извода, че изпреварващото развитие на производството на средствата за производство, през разглеждания период е обусловено от изискванията на фондоемкия тип интензивно възпроизводство.

2. The economic plan – the main element of the ordoliberal theory

В статията е направен опит да се изложи концепцията на Фрайбургската школа за стопанския план. В този аспект се разглеждат ролята и мястото на стопанския план в ордолибералната теория. Акцентира се върху методологическите възможности на стопанския план. Те са разкрити в следните направления:

Първо, стопанският план е основният елемент на базата, на които е разработена методологията на ордолиберализма. Той е изведен от анализа на стопанското ежедневие и същевременно служи за неговото разбиране. Стопанският план е „входната врата“, през която Фраугбурдската школа влиза в икономическата теория.

Второ, той е фундаментът върху, които се съчетават историяекият и логическият подходи в теорията на ордолиберализма.

Трето, стопанският план придава определена инвариантност на теорията на реда.

Четвърто, стопанският план е базата за разкриване на непреходните стопански форми.

Пето, стопанският план е отправната точка за анализ на стопанските форми.

Шесто, стопанският план е в основата на анализа на стопанския процес.

Седмо, стопанският план играе ролята на системообразуващ фактор в теорията на реда.

Всички тези функции на стопанския план се анализират подробно в статията. В заключение е направен извода, че той е точката на Архимед в теорията на ордолиберализма.

3. Стопанският порядък- фундаментът на ордолибералната теория

В статията е анализарана и изложена теорията на стопанският порядък на Фраугбурдската школа. В статията се открояват два етапа: първи етап, разкриване същността на стопанският порядък; определяне на елементите конструиращи стопанския порядък; разглеждане на технологията за конструиране на стопанския порядък; установяване на стопанския порядък. Вторият етап включва анализ на функциите на стопанският порядък.

Изследването започва с разкриване ролята на стопанския план за формиране на стопанския порядък. Открито е неговото значение за разкриване на чистите стопански форми (центално управляваното стопанство и разменното стопанство) и мястото му като системообразуващ фактор наред с паричните форми и системи. На тази основа е определена неговата същност.

При формирането на стопанските порядки от чистите елементи е очертана ролята на генерализиращата абстракция за извеждане на допълващите елементи, даващи конкретно измерение на порядъка. Първият етап завършва с разглеждане на въпроса как възниква порядък. Акцентира се върху тезата на ордолиберализма, че в съвременния свят стопанският порядък не възниква спонтанно, а се установява и трябва да бъде съобразен с водещите тенденции в

Вторият етап, акцентирано е върху определящата роля на стопанския порядък, спрямо стопанския процес. Анализирани и изложени са становищата на Ойкен, че това въздействие не е пряко, а косвено опосредствано от редица фактори, от които основна роля играят инвестициите.

Разгледано е и въздействието на стопанския порядък върху икономическите институции. Важно място на този етап е отделено и на постановката за определящата роля на стопанския порядък върху разпределянето на продукта и решаването на социалния въпрос. Съдържанието на статията се изчерпва с разясняване позицията на Ойкен, че в съвременния свят не съществува само едностранна зависимост на останалите порядки от икономическия порядък, а между тях има взаимодействие.

4. Относно теорията за социалното пазарно стопанство

В статията се разглеждат възможностите на социалното пазарно стопанство за разрешаване на социалните проблеми в условията на глобализация и по-конкретно при разширяващата се европейска общност.

Материалът е разработен като са използвани трудовете на Алфред Мюлер – Армарк, Вилхелм Рьопке и редица съвременни автори, чийто научни интереси са насочени към теорията на социалното пазарно стопанство.

В работата е направен опит да се аргументират позициите, че социалното пазарно стопанство би могло да бъде необходимата база за преодоляването на социалните проблеми в съвременния свят. За целта е анализирана същността на социалното пазарно стопанство и са разгледани неговите възможности за преодоляване на социалните проблеми. Съдържанието и възможностите на теорията за социалното пазарно стопанство за формиране на социално съгласие са открити в процеса на излагане на възгледите на Мюлер – Армарк и Вилхелм Рьопке за социалното икономическо устройство от една страна, а от друга чрез излагане на различията в ордолибералната теория и теорията на социалното пазарно стопанство в икономическата и социалната сфера.

В резултат от осъществения анализ е направен извод, че фундаменталното разбиране за взаимозависимостта на стопанствата и социалната сфера, играещо определяща роля в теорията за социалното пазарно стопанство, е онази база от която може да се подходи към успешно решаване на социалните проблеми в една социално-икономическа среда, формирана на базата на неолибералните принципи.

5. Стопанските системи на Вернер Зомбарт и Валтер Ойкен – опит за сравнение на теоритичните концепции.

В студията се разглеждат и анализират същността, пътищата за формиране на стопанските форми, тяхната роля в осъществяването на стопанската дейност в обществото. Решаването на така определената задача е осъществено на базата на теоритичните концепции на Вернер Зомбарт и Валтер Ойкен за стопанската форма. Изложени и анализирани са техните теоритични постановки относно конституиращите елементи в стопанската форма, пътищата и силите които я установяват. Обект на анализ са техните възгледи за връзката на стопанската форма и стопанския процес. Осъществено е изследване на техните концепции за стопанската форма цели да се

аргументира позицията за определящата роля на стопанските форми спрямо стопанския процес и възможността за промени в тях, което неминуемо довежда до промени в протичането в стопанския процес.

С осъществения анализ се цели да се покаже, че пренебрегването на ролята и значимостта на стопанските форми в икономическата теория, намиращо изражение най-вече в рамките на неолибералната теория, е недопустимо и може да доведе до погрешни изводи с отрицателни последствия за стопанската практика.